

Opus Dei: operele comune și societățile auxiliare: ce au fost și de ce au încetat să existe?

Încă din anii fondării, Sfântul Josemaría a menționat că vor exista modalități personale și colective de transmitere a credinței creștine și a spiritului Opus Dei. Acest articol explică evoluția apostolatului colectiv.

16.09.2024

De-a lungul secolelor, instituțiile Bisericii și-au răspândit mesajul în diferite moduri în lumea în care au trăit. Ținând cont de vitalitatea timpului său și de centralitatea activității laicilor în spiritul Opus Dei, Sfântul Josemaría s-a gândit la diferite modalități, care au evoluat în timp, pentru a încuraja oamenii din Lucrare să realizeze inițiative cu amprentă creștină în societatea civilă. De asemenea, s-a gândit la diferite modalități posibile de a sprijini financiar și juridic aceste activități. La început, a găsit ca modele existente la acea vreme academiile universitare cu un scop profesional și creștin, cum ar fi Academia Cicuéndez, unde a ținut cursuri de drept, sau academiile pentru studenții de la St. Pedro Poveda. În acei primii ani a decis ca entitățile să fie civile, nu eclesiastice, pentru că acest lucru se potrivea mai bine cu spiritul laic al Lucrării, care sublinia protagonismul laicilor și

capacitatea lor de a crea proiecte în societatea civilă cu un spirit creștin, și pentru că el însuși fusese martor la confiscarea proprietăților ecleziastice în cea de-a doua Republică spaniolă. În rândurile următoare rezumăm istoria acestor entități în etapa fundațională a Opus Dei.

Acțiune personală și colectivă

Fondatorul Opus Dei a conceput Lucrarea ca o mare cateheză, realizată în principal de credincioși laici în mijlocul lumii. Încă din anii fondării, el s-a gândit la modalitățile practice prin care să transmită credința creștină și spiritul Lucrării. Încă din 1930 a punctat că vor exista forme individuale și colective.

Trăsătura cea mai caracteristică a carismei Opus Dei a fost cea individuală: adică, ca fiecare dintre membrii săi să răspândească mesajul creștin prin relațiile proprii, în

profesie, familie și mediu. Pe de altă parte, Josemaría Escrivá considera că instituția ar putea promova și activități cu impact pozitiv asupra societății în care membrii săi, cu propria lor responsabilitate, să facă cunoscut spiritul sfințeniei în sfera laică (de exemplu, un cămin universitar, un institut de cercetare sau o editură). Aceste acțiuni ar fi variate, întrucât mesajul Opus Dei era deschis tuturor spațiilor umane, fără a se limita la apostolate sectoriale specifice.

În ceea ce privește organizarea de acțiuni colective, directorii Opus Dei ar putea propune unora dintre membrii săi să organizeze entități civile în viața academică, profesională și culturală, în domenii precum educația, sănătatea, presa și divertismentul. A fost, ca să spunem așa, o primă încercare de a încuraja membrii Lucrării să desfășoare un apostolat laic și civil.

Academia și reședința DYA (1934-1936) a fost prima activitate colectivă de acest gen. Sfântul Josemaría dorea ca directorii să fie laici profesioniști și nu el însuși. Mai târziu, în anii 1940, au fost deschise mai multe cămine studențești și alte centre de formare.

Opere corporative, opere comune și societăți auxiliare în anii 1950

Odată ce Opus Dei a primit aprobarea instituțională universală din partea Sfântului Scaun ca institut secular în 1950 (Lucrarea activând atunci în 9 țări), fondatorul a formalizat în documente instituționale modalitățile apostolice care îi erau proprii: apostolatul personal și cel colectiv. În ceea ce privește apostolatul colectiv, el a stabilit două categorii: operele de apostolat corporative și operele comune.

Operele corporative (opere de apostolat corporativ) erau și sunt inițiative colective în domeniul formării integrale, educației și asistenței sociale.

Cu alte cuvinte, proiecte cu o dimensiune evanghelizatoare clară și fără niciun scop de profit. Aceste inițiative au luat naștere ca răspuns la nevoile sociale, fie ca impuls direct al Opus Dei, fie ca răspuns la inițiative existente. În orice caz, directorii Lucrării au căutat în mod activ, în unitate cu promotorii, să încurajeze această dimensiune evanghelizatoare a operelor corporative și să ofere consiliere cu privire la aspectele de viabilitate economică.

Pe de altă parte, sub denumirea de opere comune au fost denumite inițiativele de întreprindere promovate de membrii Opus Dei legate de difuzarea valorilor creștine

prin intermediul publicațiilor, mass-media și divertismentului. În aceste lucrări, cât timp au durat, directorii Opus Dei și-au asumat un rol de consiliere al caracterului creștin și orientare apostolică. Lucrările comune făceau parte din ceea ce fondatorul ar fi numit „apostolatul opiniei publice”.

Ceea ce au fost numite *societăți auxiliare* erau entități înființate de membrii Opus Dei cu cooperarea altor persoane pentru a acționa ca proprietari de bunuri civile, pe care le închiriau sau le cedau altor entități pentru a desfășura activități educative, caritabile și culturale.

Ca în orice altă entitate, membrii achiziționau cote de capital sau contribuiau cu bani, iar societățile auxiliare cuprindeau de la deținerea de cămine universitare la sprijinirea unor activități precum o revistă culturală sau un lanț de librării. Deși

din punct de vedere juridic erau societăți comerciale, fondatorul le numea societăți auxiliare deoarece scopul lor principal nu era comercial, ci acela de a oferi sprijin material unei activități apostolice.

Atât în operele de apostolat corporative, cât și în operele comune, Opus Dei se asigură că orientarea conținutului și a învățăturii era în conformitate cu doctrina catolică. În acei primii ani, directorii Lucrării numeau responsabili acestor inițiative. La rândul lor, responsabili își asumau responsabilitatea juridică și financiară și informau autoritățile Opus Dei cu privire la evoluția proiectelor.

Pe lângă reședințele universitare, primele două lucrări ale apostolatului corporativ în domeniul educației au fost Școala Gaztelueta (Bilbao, 1951) și Estudio General de Navarra (Pamplona, 1952), care va

deveni Universitatea din Navarra în 1960. În 1954, la Barcelona a fost înființată o școală sportivă numită Brafa, cu scopul de a forma tineri și de a promova valori prin sport. Următoarele inițiative educaționale au apărut în Culiacán (Mexic) în 1955, cu școala și institutul Chapultepec. Ambele școli au dezvoltat o secțiune complementară de formare profesională.

La rândul lor, începând din 1952, au apărut mai multe opere comune în domeniul comunicării. Un deceniu mai târziu, oamenii din Lucrare dăduseră viață unor opere de acest tip în șapte țări: reviste culturale și universitare, trei ziare, două reviste profesionale, un săptămânal grafic, o revistă de teologie practică, o revistă de cinematografie și o revistă populară. De asemenea, exista o rețea de librării în Spania, câteva edituri, agenții de comunicare,

ateliere de artă sacră și mai multe forumuri culturale.

În cadrul acestor inițiative, directorii Lucrării erau responsabili de supravegherea dimensiunii evanghelizatoare și de consilierea cu privire la viabilitatea proiectelor. În acest scop, în acea perioadă istorică, președintele Opus Dei a ratificat numirea directorului fiecărei lucrări comune și a numit un consilier spiritual. Pe de altă parte, organismele de conducere ale Opus Dei nu dirijau consiliile de administrație sau comitetele editoriale și nici nu dădeau instrucțiuni cu privire la conținutul știrilor.

Apostolatul corporativ în anii 1960

În anii 1960 au avut loc trei schimbări care au modificat această prezență corporativă a apostolatului Opus Dei în societate: deschiderea mai multor universități, colegii și

școli tehnice; apariția așa-numite *lucrări personale* și sfârșitul operelor comune ale apostolatului.

Fondatorul le-a sugerat membrilor Opus Dei să înceapă lucrări corporative, cum ar fi universități sau centre de studii superioare în mai multe țări. În același timp, el le-a reamintit că dedicarea corporativă pentru educația privată nu era un scop al Lucrării. Dar, în același timp, secularizarea a făcut convenabilă lărgirea spațiilor academice, arătând compatibilitatea Evangheliei cu domeniile de cunoaștere. Aceste lucrări urmau să încerce să ofere un model de muncă profesională competentă și de viață creștină deschis persoanelor de toate confesiunile.

A doua universitate înființată ca operă de apostolat corporativ a fost inițiată în Piura (Peru) în 1969 și a avut de la început o puternică

componentă de promovare socială. În alte țări, au început inițiative menite să devină viitoare universități, cum ar fi Instituto Femenino de Estudios Superiores (Guatemala City, 1964) sau Centrul de Cercetare și Comunicare (Manila, 1967). În ceea ce privește învățământul primar și secundar, s-a acordat prioritate deschiderii de școli în cartierele muncitorești sau industriale din diferite orașe ale lumii. Formarea profesională și tehnică, atât formală, cât și non-formală, a fost, de asemenea, încurajată în mod special, nu numai prin intermediul școlilor care încorporează aceste linii, ci și prin inițiative precum centrele de formare profesională, școlile agricole familiale, școlile de secretariat, școlile hoteliere și de catering sau de limbi străine, sau școlile casnice și culturale. Din perspectiva Opus Dei, aceste spații educaționale erau concepute ca un mijloc adecvat de a

contribui la ridicarea nivelului de trai și la răspândirea mesajului creștin.

Nașterea lucrărilor personale

În 1963, un grup de membri supranumerari din Spania s-au adresat autorităților Opus Dei cu privire la deschiderea mai multor centre educaționale. Sfântul Josemaria a spus că nu vedea posibilă crearea unei rețele de școli care să fie opere de apostolat corporativ, deoarece serviciul pe care Opus Dei se angaja să îl ofere în acest tip de proiect ar necesita multe persoane din Lucrare și exista pericolul ca învățământul să absoarbă activitatea instituțională. Dar, în cazul în care părinții ar promova noi școli, Opus Dei ar oferi disponibilitatea capelanilor, a profesorilor de religie pregătiți precum și însoțirea spirituală. El a adăugat, așa cum sugerase deja

pentru operele corporative de apostolat, că în aceste școli – care, din 1966, au fost numite lucrări personale – ar trebui să se acorde prioritate relației cu familiile și profesorii pentru a crea un context educațional adecvat.

Unii membri ai Lucrării au înființat societatea Fomento de Centros de Enseñanza și apoi au fost create alte societăți educaționale, astfel încât, la mijlocul anilor 1960, în Spania existau mai mult de treizeci de școli care erau lucrări personale. Inițiative similare au fost create în majoritatea țărilor în care membrii Opus Dei erau prezenți, în special în America Latină.

Sfârșitul operelor apostolice comune (1966)

De-a lungul anilor, fondatorul și-a dat seama că așa-numitele opere comune aveau dezavantaje serioase. Însuși conceptul de opere comune

dădea naștere unei tensiuni irezolvabile între independența profesională a directorilor de proiect și acțiunea directorilor Lucrării.

Pe de o parte, proiectele comune erau un amalgam de inițiative profesionale desfășurate de membrii Lucrării care le conduceau sau lucrau la ele în nume personal; fiecare avea propria sa echipă de conducere și răspundea financiar în fața societății financiare care îl susținea. Dar, pe de altă parte, autoritățile Opus Dei mențineau o tutelă specială pentru a asigura scopul evanghelizator al proiectelor și durabilitatea lor; această participare se baza pe încredere, fără acorduri scrise.

În al doilea rând, a existat o dificultate culturală legată de libertatea de acțiune a catolicilor în societate. Mass-media create și conduse de membrii Opus Dei erau

neconfesionale, iar entitățile deținătoare erau societăți civile. Atât din cauza structurii acestor entități, cât și a mentalității vremii, era foarte dificil să se distingă și să se înțeleagă diferența dintre activitatea personală a unor membri și acțiunea instituțională a directorilor Opus Dei. Dacă un membru al Lucrării conducea un mediu, atunci se ajungea la concluzia că instituția era responsabilă în ultimă instanță de linia editorială a respectivei publicații, în special în ceea ce privește chestiunile polemice și politice. Iar dacă directorii Opus Dei negau acest lucru, erau acuzați de secretomanie, de faptul că controlau mass-media în umbră.

Și, în plus față de aceste dificultăți, unele persoane din Lucrare au apelat la directorii regionali cu critici sau puncte de vedere care nu erau împărtășite de un organ de presă

condus de un alt membru al Opus Dei.

Pe scurt, după cincisprezece ani de viață, operele comune făceau dificilă înțelegerea mesajului Opus Dei privind libertatea individuală și pluralismul legitim al catolicilor în viața publică și în alegerile profesionale. Având în vedere evoluția care avea loc în acei primi ani, nu era coerent să existe mijloace de comunicare care, fiind încurajate de directorii Lucrării, erau percepute ca expresii instituționale în chestiuni în care diversitatea de opinii era legitimă și justificată de spiritul Lucrării. După o perioadă de reflecție, în decembrie 1966, Fondatorul a anunțat sfârșitul acestui tip de opere. Din acel moment, inițiativele apostolice colective au fost împărțite între lucrări de apostolat corporativ și lucrări personale în domeniile formării, educației și sănătății.

În anii următori, după dezangajarea sa din Lucrare, unele dintre inițiativele culturale și comunicative care se născuseră ca lucrări comune și-au continuat activitatea antreprenorială desfășurată în calitate personală, iar altele s-au închis. Ideea de a promova participarea laicilor la inițiative cu impact public creștin a continuat să fie foarte vie și activă.

Acestea din urmă au fost încurajate în mod clar de autoritățile Lucrării, dar în cadre juridico-instituționale diferite, care au evoluat în timp pentru a distinge mai bine sferele de responsabilitate și de acțiune. În acest proces, autoritățile Opus Dei și-au definit mai bine competența în ceea ce privește aceste inițiative: încurajarea de a le promova, formarea în doctrine sociale a promotorilor lor, responsabilitatea individuală de a investi financiar în ele etc.

În evoluția modului în care s-a conturat acest tip de instrument, a jucat un rol și o mai bună conștientizare de către fondator a exigențelor secularității și ale apostolatului laic, ceea ce a implicat într-un mod mai evident asumarea liberă a responsabilităților personale, așa cum subliniase Conciliul Vatican II, abia încheiat. Este ceea ce avea să exprime câțiva ani mai târziu într-o celebră omilie [1].

Dispariția societăților auxiliare (1969)

Escrivá a înțeles că abordarea așa-numitelor *societăți auxiliare* era în concordanță cu spiritul secular al Lucrării și promova responsabilitatea laicilor în evanghelizare. Opus Dei, ca instituție, nu deținea proprietăți, nici civile, nici ecleziastice; de exemplu, nu deținea proprietăți imobiliare și

nu primea dobânzi, decât în cazuri excepționale. Întrucât nu erau entități ecleziastice, societățile nu angajau Biserica sau Opus Dei în chestiuni economice și profesionale.

Pentru a da o finalitate apostolică societăților auxiliare, directorii Lucrării numeau un consilier tehnic cu misiunea de a se asigura că societățile își îndeplinesc scopul direct sau, în general, indirect de evanghelizare; nu era necesar ca acesta să dețină o funcție de conducere în cadrul entității, dar avea un loc în organismul de conducere sau în consiliul de administrație pentru a-și facilita intervenția. În plus, cel puțin 51 % din capitalul entității se afla în mâinile unor persoane care împărtășeau dorința de radiere creștină a activității, pentru a asigura menținerea scopului.

În anii 1950, unele entități au crescut considerabil, în special în Spania. Cel mai semnificativ caz de societate auxiliară a fost ESFINA (Sociedad Española Anónima de Estudios Financieros, 1956), un grup de fonduri de investiții care deținea majoritatea acțiunilor în diverse entități (opere comune) cu scopuri esențialmente apostolice. ESFINA deținea pachetul majoritar de acțiuni al acțiunilor editurii SARPE (Sociedad Anónima de Revistas, Periódicos y Ediciones), care fusese înființată cu cinci ani înainte pentru a deține acțiuni în entități media. Grupul ESFINA a fost, de asemenea, implicat în consiliile de administrație ale altor societăți, precum distribuitorul de cărți DELSA sau distribuitorii de filme Dipenfa și Filmmayer, printre altele.

La congresul general extraordinar al Opus Dei din septembrie 1969, participanții au constatat că multe

persoane credeau că instituția conducea întreprinderi economice. Nu era ușor de explicat că bunurile și proiectele aparțineau persoanelor sau entităților care le promovau. După ce a studiat această dificultate, fondatorul a decis, de asemenea, să suprima societățile auxiliare, pentru a clarifica faptul că instrumentele materiale folosite în activitățile apostolice erau proprietatea deținătorilor lor și că Lucrarea nu administra aceste societăți.

Încercările de a crea și consolida o structură de sprijin pentru unele inițiative cu scop evanghelizator – unele au eșuat, altele nu – duc la concluzia că criteriul de succes al acestor opere nu era doar eficiența economică sau evanghelizatoare, ci și dacă exprimau sau nu în mod clar spiritul de laicitate al Lucrării, ale cărei manifestări concrete fondatorul urma să le contureze de-a lungul anilor și cu experiența

acumulată. De fapt, în momentul dispariției operelor comune, unele dintre ele erau viabile din punct de vedere economic.

Aceste schimbări succesive din timpul vieții Fondatorului au contribuit la conturarea apostolatului colectiv al Opus Dei. Luând în considerare varietatea inițiativelor și a culturilor sau legislațiilor naționale, a fost nevoie uneori de câțiva ani pentru a gestiona inerțiile naturale și pentru a contura relația actualei Prelaturi a Opus Dei cu toate entitățile educaționale și de asistență socială care, în condițiile stabilite într-un acord între ambele părți, primesc îndrumare formativă și îngrijire pastorală din partea Opus Dei, conform nn. 121-123 din statutul său actual.

Pentru o viziune mai dezvoltată și mai documentată a acestei evoluții, este recomandabil să citiți: *Historia del Opus Dei* (José Luis González Gullón și John F. Coverdale, Ed. Rialp, Madrid 2021, pp. 235-255 și 318-343).

[1] Trebuie să răspândiți pretutindeni o adevărată *mentalitate laică*, și aceasta trebuie să ducă la trei concluzii:

- să fiți destul de onești pentru a vă asuma propria responsabilitate personală;
- să fiți destul de creștini pentru a vă respecta frații întru credință, care propun - în materii unde se pot emite opinii - soluții diferite față de cele susținute de fiecare dintre noi;
- să fiți destul de catolici pentru a nu vă folosi de Maica noastră Biserica,

amestecând-o în rivalitățile
omenești.

Se vede limpede că, pe acest teren, ca
și în oricare altul, nu ați putea realiza
acest program de a trăi cu sfințenie
viața obișnuită, dacă nu v-ați bucura
de toată libertatea pe care v-o
recunosc – în același timp – și
Biserica și demnitatea voastră de
bărbați și de femei, de oameni creați
după imaginea Domnului. Libertatea
personală este esențială în viața
creștină. Dar nu uitați, copiii mei, că
vorbesc întotdeauna de o libertate
responsabilă.

Interpretați, prin urmare, cuvintele
mele așa cum sunt: o chemare să vă
exercitați drepturile– zilnic, nu
numai în situații de urgență și să vă
îndepliniți cu generozitate
îndatoririle în calitate de cetățeni – în
viața politică, în viața economică, în
viața universitară, în viața
profesională -, asumându-vă cu curaj

toate consecințele deciziilor voastre libere, afirmându-vă independența personală ce vă revine.

- Text aparținând numărului 117 din cartea „Convorbiri cu Mons. Escrivá de Balaguer” de Josemaría Escrivá de Balaguer, în capitolul „IUBIND LUMEA CU PASIUNE ”. Link: <https://escriva.org/ro/conversaciones/117/>

.....

pdf | document generat automat din
<https://dev.opusdei.org/ro-ro/article/opus-dei-operele-comune-si-societatile-auxiliare-ce-au-fost-si-de-ce-au-incetat-sa-existe/> (07.08.2025)